

Dyslexie protocol ODBS Pieterskerkhof december 2013

Uitgangspunt: Protocol leesproblemen en dyslexie groep 1 en 2, groep 3, groep 4 en groep 5 t/m 8;
Hanneke Wentink, Ludo Verhoeven, Maud van Drunen vijfde druk 2012.

Inhoudsopgave

Inleiding

Hoofdstuk 1

Dyslexie algemeen

Wat is dyslexie?

Definitie van dyslexie

De oorzaak van dyslexie

Misvattingen

Kenmerken voor onderkenning van leesproblemen en dyslexie

Mogelijk bijkomende problemen

Dyslexie, meertaligheid en co-morbiditeit

Hoofdstuk 2

De praktijk op ODBS Pieterskerkhof

Signalen voor onderkenning van leesproblemen en dyslexie

Interventies

Hoofdstuk 3

Signalering

Screening en handelen, hoe monitoren we mogelijke dyslexie

Werken met een handelingsplan.

Hoofdstuk 4

Dyslectische kinderen op ODBS Pieterskerkhof.

Omgaan met het handelingsadvies

Omgaan met toetsen

Sociaal- emotionele ontwikkeling

Literatuur.

Websites.

Bijlagen

Inleiding en verantwoording

De term *dyslexiebeleid* moet worden gereserveerd voor de handelwijzen rond kinderen die een structureel zwakke (schriftelijke) taalontwikkeling laten zien, d.w.z. kinderen wier ontwikkeling op het gebied van het technisch lezen (met name op woordniveau ofwel woordherkenning), de spelling (hanteren van de orthografie van het Nederlands) en

schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid ('stellen') grote en hardnekkige problemen opleveren. Dit levert voor onze basisschool de volgende omschrijving van dyslexiebeleid op:

“Dyslexiebeleid houdt op onze school in dat het schoolteam op structurele wijze denkt over dyslexie en dat alle leerkrachten moeite doen het dagelijkse onderwijs aan dyslectische leerlingen zo goed mogelijk af te stemmen op hun leerstoornis en de onderwijsbelemmeringen die deze met zich meebrengt”.

We willen een dyslexievriendelijke school zijn die de problemen die leerlingen met dyslexie op cognitief en sociaal-emotioneel gebied ondervinden serieus nemen, de problemen vroegtijdig signaleren en aanpakken.

Door ons dyslexiebeleid willen we ouders en andere belanghebbenden informeren over onze aanpak en omgaan met dyslexie.

Dit doen wij door factoren als:

optimaal lees- en spellingonderwijs voor alle leerlingen;

adequaat onderkendend handelen t.b.v. het mogelijk maken van diagnostisering van dyslexie in een vroeg stadium (werken met een handelingsplan)

adequate handelingsplanning binnen de groep, waar mogelijk voor de individuele leerling in aanvulling op of als alternatief voor de reguliere lees- en spellingprogramma's;

adequaat verder handelen binnen de school gericht op de verklarende en handelingsgerichte diagnose;

sociaal ondersteunend onderwijs door de leerkrachten om de onderwijsbelemmeringen van dyslectische leerlingen te compenseren

Wij hopen bij ons op school een zo goed mogelijke begeleiding aan kinderen met

dyslexie te geven. Het dyslexieprotocol is een eerste stap naar meer

erkenning voor het probleem dat het kind ondervindt en vooral de juiste hulp en steun aan het kind te geven. De steun die afgestemd is met thuis, school en de leerling. Het opvolgen van het protocol is een leidraad hierin. Tevens is de opbouw zo gesteld dat er een volledig dossier ontstaat waarmee

ouders eventueel tot aanvraag van nadere diagnostisering kunnen overgaan bij de zorgverzekering 'masterplan dyslexie'. Waarna een eventuele diagnose gegeven kan worden en specialistische hulp vanuit de basisverzekering kan worden ingezet (richtlijn is: herhaalde E (V) scores (3x). Na intensieve

interventie periodes gericht op de lees/ spellingsproblemen. Of, als richtlijn, bij herhaalde D (IV) scores (3X) en een periode van intensieve begeleiding gericht op de lees / spellingsproblemen, dan

kijkt de aan school verbonden orthopedagoog mee in het dossier van de leerling en zij bepaalt of er nader onderzoek nodig is om tot een eventuele diagnose te komen. Het protocol is gestoeld op de

door het expertise centrum Nederlands (ECN) uitgegeven Protocol leesproblemen en dyslexie; groep 1 en 2, groep 3, groep 4 en groep 5 t/m 8 geschreven door Hanneke Wentink, Ludo Verhoeven, Maud van Drunen vijfde druk 2012. Deze boeken zijn op school in te zien en indien wenselijk te leen.

Hoofdstuk 1: Dyslexie algemeen

Wat is dyslexie?

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het algeheel functioneren van de leerling. Het is een specifieke stoornis met een neurologische basis. In verreweg de meeste gevallen is er sprake van problemen op het terrein van: de fonologische verwerking, de toegankelijkheid van de taalkennis en de snelheid in het decoderen (ofwel automatisering).

Een gevolg hiervan is dat bij kinderen met dyslexie er veelal sprake is van een ernstige lees-/spellingachterstand, die blijkt uit een onvolledige en/of moeizame automatisering van het lees-/spellingproces, ondanks goed onderwijs. In Nederland heeft ongeveer 10 % van de leerlingen op de basisschool moeite met lezen. Ongeveer 4 % van deze leerlingen heeft dyslexie (Blomert 2006a). Dit betekent dat in een gemiddelde groep van 30 leerlingen 3 kinderen zitten die moeite hebben met lezen en dat er bij 1 leerling mogelijk sprake is van dyslexie.

Definitie van dyslexie

In Nederland worden officieel de volgende definities van dyslexie gehanteerd;

(stichting Dyslexie Nederland, 2008)

“Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.”

(Blomert, 2006b)

“Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn.”

De oorzaak van dyslexie.

De precieze oorzaak van dyslexie is wetenschappelijk nog niet aangetoond. Wel is er sprake van een erfelijke component. Als een leerling een ouder heeft die dyslectisch is, heeft hij ongeveer 40% kans er ook aanleg voor te hebben. De genetische aanleg is niet allesbepalend ook een kind zonder familielid met dyslexie kan dyslectisch zijn.

Misvattingen:

- Kinderen die schijnbaar beelddenkers zijn moeten niet te snel gaan compenseren (wat de theorie achter het beeld denken voorschrijft). De begeleiding van deze lezers moet juist gericht zijn op het automatiseren van het lees- en spellingsproces. Pas als interventies onvoldoende aanslaan gaan compenseren (in de praktijk pas in groep 5).
- Afwijkende oogbewegingen; een andere term die soms gehanteerd wordt om dyslexie aan te duiden is ‘woordblindheid’. Hiermee wordt de suggestie gewekt dat dyslexie iets te maken heeft met het visueel vermogen. Dit is niet het geval.
- Er is geen reden om te veronderstellen dat dyslectische kinderen vaker sensomotorische problemen hebben dan andere kinderen.
- Er is geen bewijs voor de effectiviteit van trainingen van de specifieke hersengebieden.
- Schrijven in spiegelbeeld; Sommige mensen denken dat er bij kinderen met dyslexie sprake is van problemen op het ruimtelijk vlak. Zij gaan ervan uit dat een kind dat in spiegelschrift schrijft

mogelijkerwijs dyslexie zou kunnen hebben. Een ander veelgehoord idee is dat kinderen die linkshandig zijn een verhoogd risico lopen op dyslexie. Voor deze beide stellingen is echter geen wetenschappelijk bewijs gevonden. Wel schrijven kleuters vaak in spiegelbeeld, dit komt doordat het lateralisatieproces in de hersenen bij jonge kinderen nog onvolledig is.

- Medicijnen en voedingssupplementen; De afgelopen decennia is herhaaldelijk geprobeerd een pil tegen dyslexie uit te vinden. De meeste bekende is Piracetam, ook wel Nootropil genoemd. Deze pil is een neurotransmitter die het integratievermogen van de hersenen vergroot en daardoor het leervermogen en het geheugen zou vergroten. Een specifieke werking bij dyslexie is echter (nog) niet aangetoond. Dit geldt ook voor voedingssupplementen zoals visolie.

Kenmerken voor onderkenning van leesproblemen en dyslexie

Dyslexie is een hardnekkig probleem ondanks voldoende mogelijkheid tot leren. Dit blijkt o.a. uit kenmerken:

- 1. De meeste dyslectische kinderen vertonen zowel grote moeilijkheden bij het *leren lezen* als het *leren spellen*. Op latere leeftijd ontwikkelt het lezen zich nog het best en blijven er meest *spellingproblemen* over.
- 2. Veel dyslectische kinderen vertonen direct in groep 3 grote stagnaties in de opbouw van de letterkennis en ontwikkelen van de woordherkenning en het schrijven van woorden. Dit is de *primaire vorm* van dyslexie: *aanleerproblematiek* van de basisvaardigheid van lezen en spellen.
- 3. Andere dyslectische kinderen laten in groep 4 (en vaak ook nog daarna) een hardnekkig probleem in de *automatisering* van het (tekst)lezen en het spellen zien.
- 4. Een aantal dyslectische kinderen laten problemen zien bij andere leergebieden, zoals het (vlot en foutloos) uitvoeren van de hoofdbewerkingen van het rekenen (vooral de tafels), het leren van topografische namen, tijdsbegrip (klokkijken), het onthouden/reproduceren van namen en zwakten in de taalontwikkeling (bijv. woordvindingsproblemen, moeilijkheden met de juiste woordvormen).
- 5. De diagnose *dyslexie* kan op zijn vroegst in de loop van groep 4 worden gesteld, na een *grondig* psychologisch en pedagogisch-didactisch *onderzoek* door een ter zake kundige GZ psycholoog of orthopedagoog generalist worden uitgesproken.
- 6. Dyslectische problematiek doet zich voor bij uiteenlopende *intelligentie*. Een goede/hoge intelligentie werkt in principe wel compenserend. Dyslexie belemmert het begrijpend lezen in de regel nauwelijks of niet.
- 7. Dyslexie heeft vaak een *familiaire/erfelijke component*. In de praktijk kom je met regelmaat gezinnen tegen waarin vader/moeder dyslectisch is en enkele of alle kinderen in het gezin.
- 8. Dyslexie is lang niet altijd het enige probleem van/voor een kind, ouders of de school. Er is niet zelden sprake van *co morbiditeit*, d.w.z. het samengaan met andere problemen in het leren en/of het gedrag: zoals aandachts-/concentratieproblematiek (ADD), ADHD, meer complexe leerproblematiek en sociaal-emotionele problemen. Bij co morbiditeit gaat de andere stoornis voor de dyslexiediagnostiek (masterplan dyslexie)
- 9. Aan dyslectische problematiek valt - op school door leerkrachten, thuis door ouders - veel te doen. Intensieve en langdurige behandeling levert in veel gevallen een goed resultaat op. Dyslectische kinderen moeten veel meer en langduriger inspanningen leveren en bereiken bijna nooit een niveau van lezen en/of spellen dat 'gewone' leerlingen zonder of met weinig inspanningen bereiken. Het is belangrijk dat kinderen veel leeskilometers maken zowel op school als thuis.
- 10. Bij dyslexie moet er sprake zijn van aantoonbare didactische resistentie. Driestar educatief: 'Van didactische resistentie wordt gesproken als een kind (met lage scores IV en

V)bij intensieve hulp (minimaal 1 uur per week) in 6 maanden niet meer dan 6 DLE's gegroeid is ten opzichte van zichzelf.

Mogelijk bijkomende problemen

- 1. Trage verwerkingsnelheid van (talige) informatie. Dit heeft te maken met een algemeen automatiseringsprobleem. De prestaties nemen ook zichtbaar af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk. Dit valt het meest op in toets situaties.
- 2. Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl het kind het antwoord wel weet. Kinderen hebben moeite met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen.
- 3. Onthouden van meervoudige instructies, terwijl het kind de afzonderlijke taken wel kan uitvoeren. Dit heeft te maken met het feit dat dyslectici vaak een beperkt korte termijn geheugen hebben.
- 4. Het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen. Dit is bijvoorbeeld een probleem bij topografie.
- 5. Auditieve en/of visuele perceptie. Dyslectische leerlingen hebben moeite met overschrijven van het bord en (snel) opschrijven van informatie die wordt gedictieerd door de leerkracht.
- 6. Een stoornis in de spraak-/taalproductie, zoals woordvindingsproblemen.
- 7. Motorische vaardigheden: veel dyslectische leerlingen hebben een zwakontwikkelde fijne motoriek hetgeen zich bijvoorbeeld uit in een onleesbaar handschrift.
- 8. Rekenproblemen: een aantal dyslectische leerlingen heeft moeite met sommige aspecten van rekenen, bijvoorbeeld met (snel) hoofdrekenen, leren van tafels en onthouden van wiskundige symbolen. Daarnaast komt voor: omdraaien van getallen boven de 10, problemen met volgordes, leesfouten bij vraagstukken die woorden bevatten. Dyslectici zijn vaak opvallend goed in het oplossen van moeilijke rekenvraagstukken, terwijl ze een rekenmachine nodig hebben voor de basisbewerkingen.

Voor de behandeling is het een voordeel wanneer de dyslecticus de taal goed begrijpt, een normale of goede intelligentie heeft en zelf trucjes en ezelbruggetjes kan verzinnen.

Als er vermoedens voor dyslexie zijn, is dossiervorming van het grootste belang.

Vanaf eind groep drie is het reëel om vermoedens te gaan onderzoeken. Ook informatie die ouders kunnen verstrekken is belangrijk. De eerder genoemde erfelijke component speelt in vele gevallen mee. In de groepen 1 t/m 3 wordt er voornamelijk preventief gewerkt middels de voorschotbenadering logopedie. Naast extra instructie en gerichte ondersteuning wordt er in een periode van een half jaar tot een jaar materiaal verzameld. Dit kan b.v. zijn een dictee, een overschrijfflesje, een stelopdracht, taalwerkjes uit de schriften, kortom alle onderdelen van het schriftelijk taalgebruik. Daarnaast wordt er extra hulp geboden -via de leerkracht, logopedist, ouders of via een externe Remedial Teacher en vastgelegd in een handelingsplan. Vervolgens wordt er een besluit genomen over dyslexieonderzoek. Ouders vragen dit aan bij hun verzekering via Masterplan dyslexie. Bij herhaald D (IV) scores, is het mogelijk dat het niet ontvankelijk verklaard wordt door Masterplan dyslexie en zal indien de school dat nodig vindt (handelingsverlegen is) in de collegiale consultatie met de CED groep (voorheen Eduniek gekeken worden of er overgegaan wordt tot nader onderzoek. Bij herhaalde E (V) scores, kunnen de ouders via de zorgverzekering een beroep doen op het masterplan dyslexie.

Tot slot: een slecht dictee of een lage AVI score betekent niet dat er direct sprake is van dyslexie. Pas na aangetoonde resistentie tegen geboden hulp, kan er sprake zijn van dyslexie. In hoofdstuk 3 wordt dit weergegeven.

Dyslexie, meertaligheid en co-morbiditeit;

Kinderen die te weinig taalvaardig zijn in het Nederlands, hebben onvoldoende kennis van de taal op het gebied van de klankstructuur (fonologie), woord- en zinsbouw (morphosyntaxis) en woordbetekenissen (semantiek). Onderzoek laat zien dat de problemen van allochtone kinderen in de tweede taal op het onderdeel woordenschat relatief het grootst zijn (Verhoeven, 2000).

Sommige leerlingen hebben naast dyslexie nog een andere stoornis (co-morbiditeit). Veel kinderen met een andere stoornis, ontwikkelen op latere leeftijd dyslexie (40 tot 50% ; waarbij de combinatie van taalproblemen en dyslexie vaker bij jongens dan bij meisjes voorkomt). Co-morbiditeit tussen ADHD en Dyslexie is 25%. Als er sprake is van co morbiditeit, dan dient er eerst een compensatie geboden worden aan de andere stoornis dan de dyslexie voordat er tot nader onderzoek kan worden overgaan.

Hoofdstuk 2

De praktijk op ODBS Pieterskerkhof

De Taal en lees-vorderingen van alle leerlingen op ODBS Pieterskerkhof worden met de toetsen van de methode (Estafette, Taal in beeld, Nieuwsbegrip, Veilig leren lezen en DORR observatiesysteem) en de toetsen CITO LOVS, DMT, AVI en CPS Aarnoutse gevolgd. Als bijlage 1 is de toets kalender van de school opgenomen hierin zijn alle niet-methode gebonden toetsen (o.a. CITO LOVS, CPS Aarnoutse, AVI en DMT opgenomen). In deze toets kalender zijn de specifieke 'tussentoetsen voor mogelijk dyslectische leerlingen' verwerkt. In Januari en juni bespreken de leerkracht en de IB er van alle leerlingen de leesvorderingen door. Ouders zien deze resultaten terug in het rapport en in het ouderportaal van ParnasSys en indien wenselijk wordt er in het 10 minutengesprek over gesproken. In november en maart wordt er 'tussengetoetst' bij zwakkere (mogelijk dyslectische)leerlingen ((lage)III, IV en V scores).Ook de bevindingen hieruit worden besproken met Ib-er en groepsleerkracht, tevens heeft de groepsleerkracht een gesprek hierover met de ouders. In de toetskalender van school zijn uit het Protocol leerproblemen en dyslexie de geadviseerde toetsen overgenomen. In bijlage 1 staan de door ECN geadviseerde toetsen per groep opgenomen. Op ODBS Pieterskerkhof nemen we als vroeg/ voorsignalering dyslexie de toetsen van Aarnoutse CPS af, dat doen we in de groep 1, 2 en 3. De DMT toets en de AVI toets vanaf groep 3. In de toetskalender (bijlage 1) is de dyslexie screening terug te zien.

Hieronder is een schematische weergave van de toetsen:

Groep 1

Vaardigheid	Toets	Uitgever	September Oktober November December	Januari Februari Maart	April Mei Juni
	Taal voor Kleuters	Cito		☐	☐
	Toetsen voor beginnende geletterdheid	CPS			☐

Groep 2:

Vaardigheid	Toets	Uitgever	September Oktober November December	Januari Februari Maart	April Mei Juni
	Taal voor Kleuters	Cito		☐	☐
	Toetsen voor beginnende geletterdheid	CPS	☐		☐

Globale strategie voor de begeleiding en signalering van (mogelijk) dyslectische kinderen

In groep 1 (en 2)

“Waarom aandacht voor dyslexie bij kleuters?”

Uitgaande van de definitie kan dyslexie pas op zijn vroegst vastgesteld worden eind groep 4, nadat een leerling daadwerkelijk een half jaar intensieve leesbegeleiding heeft gehad. Voorlopers kun je wel in de kleuterperiode signaleren, zeker als er dyslexie in de familie voorkomt is het van belang hierop alert te zijn.

De leerlingen worden gevolgd met DORR observatiesysteem. Ook worden de Cito LOVS toetsen afgenomen (zie toets kalender bijlage 1) en de Aarnoutse CPS toets. Het leerlingvolgsysteem wordt door de leerkracht bijgehouden. Naar aanleiding hiervan wordt indien noodzakelijk contact opgenomen met de ouders, natuurlijk kunt u ook zelf met de leerkracht overleggen. Kleuters met een risico voor leesproblemen of dyslexie die in de kleuterperiode gerichte hulp hebben gekregen (voorschotbehandeling door een logopediste) op het gebied van letterkennis en fonologische vaardigheden, maken in groep 3 een betere start met leren lezen. De hulp in de kleutergroepen is dus voornamelijk preventief als voorbereiding op het leren lezen. De begeleiding kan in de kleutergroepen worden doorgezet als aanvulling op de lessen in de groep.

De leerkracht kan u adviseren tot het inschakelen van logopedie. Daarnaast geeft de leerkracht dagelijkse taalbegeleiding (b.v. met de klankkast) binnen de groep, waar mogelijk in kleine groepjes. De periode in groep 1 wordt gebruikt om de spraaktaalontwikkeling zoveel mogelijk te versterken met behulp van onder meer de Klankkast en de werkmap fonemisch bewustzijn. Problemen op het gebied van de spraaktaalontwikkeling (m.n. articulatie, woordvorming en zinsvorming) zijn primair en behoeven een snelle aanpak, taalaanbod met feedback en productie. Indien werkhoudingsproblemen ‘het zicht verduisteren’ is het noodzakelijk dat deze worden aangepakt. Als er sprake is van een sterk onvoldoende aanpassing aan de sociale omgeving en de leeromgeving van de kleutergroep en als er zich met name (toenemende) gedragsproblematiek voordoet, is het wenselijk dat hiervoor eerste passende hulp en begeleiding wordt gezocht.

Van groep 2 naar groep 3

In groep 2 vindt een overgang plaats naar het signaleren van de taalrisicofactoren die zijn verbonden met het leren lezen en spellen. Deze factoren vergen extra leerhulp op het punt van de beginnende geletterdheid (“voorschot” benadering): leerlingen al met een gerichte lees- en spellingbenadering. Te verwachten problemen op lees- en spellinggebied zijn op zich geen aanleiding om een leerling in groep 2 te houden; goede pedagogisch-didactische toegankelijkheid is hier juist een argument om de lees- en spellingproblematiek in groep 3 vol onder ogen te krijgen zodat een (eventueel noodzakelijke) dubblure t.b.v. de leerstof in groep 3 of later kan worden genomen.

- De logopedie en dagelijkse taalbegeleiding blijven voortzetten.
- Signalering uitvoeren naar taalrisicofactoren door observatie (bij instructie, oefeningen en zelfstandige taakuitvoering), toepassen leerlingvolgsysteem en de periodieke (CITO) toetsen.
- Na de kerst in groep 2 moet worden besloten of bepaalde kinderen een extra ondersteuning behoeven (“voorschot” benadering) eventueel extra hulp met een handelingsplan
- Bepalen of de overgang naar groep 3 verantwoord is; afwegen of het kind meer gebaat is bij een verlenging van de periode in de kleuterbouw of juist niet. De school neemt in overleg met de ouders de uiteindelijke beslissing.

Informatieoverdracht van groep 1/ 2 naar groep 3

Belangrijk bij de aanvang van het leesonderwijs in groep 3 is dat de beginsituatie bekend is. Daarom wordt door de groepsleerkracht in de groepsbespreking voor de overgang van groep 2 naar 3, expliciet aangegeven welke kinderen mogelijk risico lopen op dyslexie aan de leerkracht van groep 3. Bovendien worden alle leerlingen individueel besproken. Specifieke aandachtspunten zijn de auditieve synthese en analyse en de letterkennis die al bij de leerlingen bekend is (Aarnoutse CPS). Kinderen die al lezen worden eind groep 2 op AVI en DMT kaart 1 getoetst. Ook dit wordt overgedragen.

Schematische weergave van wat er op ODBS pieterskerkhof in de klas gedaan wordt en wat de verwachting van ouders hierbij is.

Groep 1 / 2 Hulp in de kleutergroepen is voornamelijk preventief op het leren lezen. In groep 2 vindt de overgang plaats naar het signaleren van de taalrisicofactoren die zijn verbonden met het leren lezen en spellen.

<p>Wat doet de leerkracht in de groep?</p> <ul style="list-style-type: none">● Volgt de leerling met DORR● Dagelijkse taalbegeleiding; klankkast en werkmap fonemisch bewustzijn● Taal in de kleine kring● Cito LOVS toetsen● Voorlezen● Aarnoutse CPS toetsen voor beginnende geletterdheid <p>Groep 2:</p> <ul style="list-style-type: none">● De dagelijkse taalbegeleiding voort blijven zetten● Monitoren observaties● Toepassen leerlingvolgsysteem DORR● Periodieke Cito toetsen en CPS Aarnoutse● Bepalen of overgang naar groep 3 verantwoord is	<p>Wat doen ouders ter ondersteuning van (mogelijk) dyslectische kinderen?</p> <ul style="list-style-type: none">● Voorlezen● Gesprekken voeren● Spelletjes aanbieden● Taalspelletjes op de Ipad● Naar de bibliotheek gaan● Logo thuis oefenen● Kinderen zelf laten lezen en/ of dit stimuleren.
--	--

Groep 3

In groep 3 wordt systematisch gestart met het leesonderwijs. Leren lezen veronderstelt een hoge mate van fonologisch bewustzijn. We werken met de methode Veilig leren lezen. Uit het protocol gebruiken we het stappenplan voor groep 3.(bijlage 2)

Gehanteerde methodes en materialen

In groep 3 wordt gewerkt met de methode Veilig leren lezen. De kinderen krijgen alle letters aangeboden. De groep kinderen krijgt aan het begin van het schooljaar instructie op 2 tot 3 niveaus (zon, maan en raket kinderen). De verwerking vindt in de klas plaats. Later in het jaar worden de instructie groepen uitgebreid naar drie/vier groepen (directe instructiemodel), de kinderen worden ingedeeld naar instructie/ onderwijsbehoeften. Leerlingen lezen in groepjes of aan hun tafeltje een aantal keren per week zelfstandig en samen in verschillende leesboekjes en boekjes die bij de methode horen diverse leesvormen worden benut; waaronder; tutorlezen met een leerling van de bovenbouw, duolezen, zelfstandig lezen, "Voor koor door" lezen en ook het voorlezen van verhalen of prentenboeken gebeurt regelmatig.

In groep 3 nemen de vermoedens van mogelijke dyslexie veelal toe. Het kind blijkt onvoldoende te kunnen profiteren van het reguliere lees- en spellingsonderwijs, extra leer- en leeshulp en didactische maatregelen zijn nodig. Na de herfstsignalering wordt bepaald welke kinderen mogelijk extra specifieke begeleiding nodig hebben middels een handelingsplan. De netto leertijd (instructie en geleide oefening) en extra leeshulp worden verhoogd als het lees- en spellingproces sterk stagneert. Alle beschikbare reguliere middelen uit en rond de methode worden aangewend. Ouders worden ingeschakeld voor gerichte oefeningen thuis. Indien nodig wordt uitleg en ondersteuning aan ouders gegeven. Door nadruk te leggen op de goede prestaties bij andere vakken en activiteiten wordt het zelfbeeld van de leerling positief gestimuleerd. Een onderzoek naar dyslexie is in dit stadium nog erg vroeg.

Schematische weergave van wat er op ODBS pieterskerkhof in de klas gedaan wordt en wat de verwachting van ouders hierbij is.

Groep 3

In groep 3 wordt systematisch gestart met het leesonderwijs.

<p>Wat doet de leerkracht in de groep?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Volgt de methode eerst met drie niveaus later in het jaar met vier niveaus (directe instructiemodel) ● Diverse leesactiviteiten/ vormen: duo-, zelfstandig -, voor-koor-door-, circuit lezen, enz. ● Na de herfstsignalering de klas in kaart brengen voor mogelijk extra specifieke begeleiding m.b.v. de verlengde instructie. Alle beschikbare middelen rondom de methode worden aangewend, tevens worden er met ouders afspraken gemaakt over de leesondersteuning thuis. ● Voor- koor- door lezen ● Voorlezen ● Aarnoutse CPS en Cito LOVS 	<p>Wat doen ouders?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Taalspelletjes spelen b.v. ik zie ik zie..., pim pam pet, scrabble, letterkwartet, enz.. ● Voorlezen ● Samenlees boeken ● Letters en woorden memory ● Samenlezen ● Voor- koor- door lezen ● Overleg en afstemming met de leerkracht
<p>Wat doet de leerkracht in de groep bij (mogelijke kans op) dyslexie?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Opstellen individueel handelingsplan vanaf lentesignalering na herhaalde zwakke scores en/of op advies logopediste n.a.v. voorschotbehandeling dyslexie. (bijlage 3) ● Vervolgen individueel Handelingsplan groep 2 (bijlage 3) ● Bij herhaalde lage scores eind groep 3; Overleg met ouders, navragen zorgverzekering waarmee zij samenwerken t.a.v. masterplan dyslexie. ● Kees de Baar leeslijsten ● Letters en woorden flitsen 	<ul style="list-style-type: none"> ● Overleg en afstemming met de leerkracht ● Naar logopediste gaan

Groep 4

In de groep 4 en 5 ligt het zwaartepunt, bij kinderen met mogelijke dyslexie, van de inspanningen op het voldoende op gang krijgen van de lees- en spellingprocessen. De school gebruikt de methode Estafette. Op leesgebied gaat het in dit stadium zowel om het verbeteren van de prestaties op het gebied van de woordherkenning (DMT) als het tekst lezen (AVI). Alle beschikbare middelen moeten aangewend worden om de leesvaardigheid zodanig te ontwikkelen dat de leerling leestechisch meekan in de taalmethode en met begrijpend lezen. In de groep worden de geboden extra oefen- en trainingsmogelijkheden vastgelegd in het groepsplan. Voor de mogelijk dyslectische kinderen wordt een individueel handelingsplan opgesteld (ECN bijlage3). Op spellinggebied gaat het om het verkrijgen of het verbeteren van de greep op de basisletterkennis (alle klank/ tekenkoppelingen, dus ook de bijzondere klankgroepen). Extra inspanning op leesgebied gaat echter voor het spellen. Relatief veel leerlingen worden gaandeweg groep 4 gesignaleerd/aangemeld voor onderzoek naar de leerproblematiek; de wens om te weten dat het kind dyslectisch is, neemt dan vaak toe.

Schematische weergave van wat er op ODBS pieterskerkhof in de klas gedaan wordt en wat de verwachting van ouders hierbij is.

Groep 4

In de groep 4 en 5 ligt het zwaartepunt, bij kinderen met mogelijke dyslexie, van de inspanningen op het voldoende op gang krijgen van de lees- en spellingprocessen.

<p>Wat doet de leerkracht in de groep?</p> <ul style="list-style-type: none">● Estafette lezen● Spelling in beeld (uitleg kaart mee naar huis)● Verlengde instructie en/of pre teaching lessen Spelling in beeld● Opstellen individueel Handelingsplan bij 2 x herhaalde IV en V scores (bijlage 3)● Voorlezen● Stillezen● Nieuwsbegrip● Overgang hard oplezen naar innerlijk lezen begeleiden	<p>Wat doen ouders?</p> <ul style="list-style-type: none">● Motivatie en plezier behouden staat voorop● Dictee oefenen● Voorlezen● Lezen met kind; samen lezen, voorlezen, bijwijzen● Diverse soorten boeken aanbieden● Overleg en afstemming met de leerkracht
<p>Wat doet de leerkracht in de groep bij (mogelijke kans op) dyslexie?</p> <ul style="list-style-type: none">● Vervolgen individueel Handelingsplan groep 3 (bijlage 3)● Tussentoetsen● Verlengde instructie● Overleg met ouders, navragen zorgverzekering waarmee zij samenwerken t.a.v. masterplan dyslexie● Opstellen individueel Handelingsplan bij 2x herhaalde IV en V scores (bijlage 3)● Bij gediagnostiseerde dyslexie een 'Dyslexie kaart' maken voor het kind met de aanbevelingen van de dyslexieverklaring.	<ul style="list-style-type: none">● Overleg en afstemming met de leerkracht● Overwegen aanschaffen van een daisyspeler voorlees app● Voorgelezen boeken● Gericht oefenen

<ul style="list-style-type: none"> • Informatieve teksten behorende bij de leerstof (b.v. 4 keer wijzer) ter voorbereiding mee naar huis geven • Als in de dyslexie verklaring het gebruik van een daisyspeler aanbevolen wordt, de <u>daisymaterialen bestellen (via IB) en inzetten in de groep.</u> 	
--	--

Groep 5

In groep 5 blijven de inspanningen om de leesvaardigheid op tekstniveau (AVI) te verbeteren van groot belang. We streven een zo hoog mogelijk AVI-niveau na. Tevens moet het verbeteren van de woordherkenning (DMT) worden voortgezet.

Meer nog dan in groep 4 zal het beeld duidelijk zijn geworden dat er sprake is van een mogelijk dyslectische leerling. Er ontstaat in groep 5 een beter beeld met betrekking tot de verdere ontwikkeling van de spelling. De verhouding tussen de beheersing van de basisspelling (eenlettergrepige woorden) en die van de regel gebonden, meerlettergrepige woorden wordt duidelijker.

Na de toetsen en tussentoetsen wordt bepaald welke kinderen mogelijk extra specifieke begeleiding nodig hebben middels een handelingsplan. De netto leertijd (instructie en geleide oefening) en extra leeshulp worden verhoogd als het lees- en spellingproces sterk stagneert.

Ouders worden ingeschakeld voor gerichte oefeningen thuis. Indien nodig wordt uitleg en ondersteuning aan ouders gegeven.

Schematische weergave van wat er op ODBS pieterskerkhof in de klas gedaan wordt en wat de verwachting van ouders hierbij is.

Groep 5

In groep 5 blijven de inspanningen om de leesvaardigheid op tekstniveau (AVI) te verbeteren van groot belang.

<p>Wat doet de leerkracht?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Estafette; directe instructie model • Spelling in beeld (dictee mee naar huis) • Analyse van de spellingsproblematiek • Analyse van de leesproblematiek • Verlengde instructie Spelling in beeld • Verbeteren woordherkenning • Verbeteren tekst lezen • Leestempo verhogen • Op toon lezen • Leesmoeilijkheden behandelen • Voorlezen door leerkracht • Voorlezen door leerling • Nieuwsbegrip 	<p>Wat doen ouders ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elke dag lezen • Laten zien dat lezen leuk is • Films kijken met ondertiteling • Begrip hebben voor de eventuele frustraties en emoties rondom problemen met lezen/ spelling • Dictee oefenen • Informatieve teksten ter voorbereiding op de leerstof (b.v. 4 keer wijzer) samenlezen. Overleg en afstemming met de leerkracht • Luisterboeken of Daisy app op Iphone of Ipad • Overleg en afstemming met de leerkracht
<p>Wat doet de leerkracht in de groep bij (mogelijke kans op) dyslexie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vervolgen individueel Handelingsplan groep 4 (bijlage 3) 	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg en afstemming met de leerkracht • Aanschaffen van een daisyspeler

<ul style="list-style-type: none"> ● Tussentoetsen ● Verlengde instructie ● Overleg met ouders, navragen zorgverzekering waarmee zij samenwerken t.a.v. masterplan dyslexie ● Opstellen individueel Handelingsplan bij 2x herhaalde IV en V scores (bijlage 3) ● Bij gediagnosticeerde dyslexie een 'Dyslexie kaart' maken voor het kind met de aanbevelingen van de dyslexieverklaring. ● Informatieve teksten behorende bij de leerstof (b.v. 4 keer wijzer) ter voorbereiding mee naar huis geven ● Als in de dyslexie verklaring het gebruik van een daisyspeler aanbevolen wordt, de <u>daisymaterialen bestellen (via IB) en inzetten in de groep.</u> 	
---	--

Groep 6-7-8

In de groepen 6 t/m 8 moet er zoveel mogelijk worden doorgeoefend/getraind op de punten waar de leerling zwak is of nog steeds blijft. Niet aflatend handelen en extra leerhulp heeft nog veel waarde, het onderhouden van de opgedane kennis is van belang. Extra hulp in de vorm van verlengde instructie en modellen blijft belangrijk om te continueren. Bij kinderen waar dyslexie gediagnosticeerd is, zijn diverse maatregelen ter compensatie en dispensatie mogelijk (bijlage 5.) In de dyslexieverklaring staan hiervoor, speciaal op het kind afgestemde adviezen die in overleg met de leerling, waar mogelijk, worden toegepast/ ingezet in de groep. "Meer tijd" en "minder werk met een goed kwalitatief niveau" zijn hier veelal de twee hoofdmaatregelen. Ook dispensatie komt in beeld, d.w.z. het ontslagen worden van bepaalde taken of werkomstandigheden. Het stimuleren van acceptatie en leren omgaan met dyslexie is het andere onderwerp waarvoor de leerkracht, het kind en de ouders zich gesteld zien. De school en de ouders moeten de leerling voeden met informatie over leren en talige leerproblematiek (dyslexie) met het doel om de kennis van en het inzicht in het eigen functioneren te vergroten. Als de leerling in de bovenbouw zijn sterke en zwakke punten (competenties en belemmeringen) al heeft leren kennen, mag er verwacht worden dat dit een goed effect zal hebben bij de intrede in de brugklas.

Schematische weergave van wat er op ODBS pieterskerkhof in de klas gedaan wordt en wat de verwachting van ouders hierbij is.

Groep 6,7 en 8

In groep 6, 7 en 8 ligt het zwaartepunt op door oefenen op de punten waar de leerling zwak in is of blijft.

<p>Wat doet de leerkracht?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Analyse van de spellingsproblematiek ● Analyse leesproblematiek ● Onderhouden van de opgedane kennis ● Extra hulp bieden met verlengde instructie ● Door blijven oefenen en trainen in waar het kind zwak in is ● Estafette lezen 	<p>Wat doen ouders in groep 6, 7 8?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Informatieve teksten ter voorbereiding op de leerstof (b.v. 4 keer wijzer) samenlezen. Overleg en afstemming met de leerkracht ● Lees kilometers maken ● Uitlegkaarten oefenen ● Leesmotivatie behouden/ stimuleren ● Films kijken met ondertiteling
---	--

<ul style="list-style-type: none"> ● Spelling in beeld ● Verbeteren tekst lezen ● Verbeteren begrijpend lezen ● Ralfi lezen ● Connect lezen ● Vervolgen individueel Handelingsplan van de voorgaande groep (bijlage 3) ● Onderhouden van de opgedane kennis ● Extra hulp bieden met verlengde instructie; Door blijven oefenen en trainen in waar het kind zwak in is, Estafette lezen, Spelling in beeld (aanpak 1 en 2) ● ● Nieuwsbegrip ● Spelling in beeld ● <p>Wat doet de leerkracht?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Begrip hebben voor de eventuele frustraties en emoties rondom problemen met lezen/ spelling ● Dictee oefenen ● Luisterboeken of Daisy app op Ipone of Ipad ● Overleg en afstemming met de leerkracht ● Aanschaffen van een daisyspeler ● Het kind leren omgaan met 'zwak zijn en wat meer moeite hebben met in taal, lezen en/of spelling. ● Pre- teaching ● Helpen bij de planning van huiswerk ● Informatieve teksten ter voorbereiding op de leerstof (b.v. 4 keer wijzer) samenlezen. Overleg en afstemming met de leerkracht ● Begrip hebben voor de eventuele frustraties en emoties rondom problemen met lezen/ spelling ● Overleg en afstemming met de leerkracht ● Lezen van verschillende tekstsoorten bevorderen. ● Luisterboeken of Daisy app op Ipone of Ipad ● Voorlezen ● WRTS ● Modellen (weetspoor en woordbeeld), zelfcorrectie, nieuwsbegrip, stappenplan ● Films met ondertiteling kijken. ● Het kind leren accepteren en omgaan met dat het zwak is in spelling en /of lezen.
<p>Wat doet de leerkracht in de groep bij (mogelijke kans op) dyslexie?</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Tussentoetsen ● Pre teaching SIB ● ● Opstellen individueel Handelingsplan bij (2x) herhaalde IV en V scores (bijlage 3) ● Vervolgen individueel Handelingsplan groep 5, 6 of 7 (bijlage 3) ● Overleg met ouders, navragen zorgverzekering waarmee zij samenwerken t.a.v. masterplan dyslexie ● Bij gediagnosticeerde dyslexie een Dyslexie kaart maken voor het kind met de aanbevelingen op de dyslexieverklaring 	<ul style="list-style-type: none"> ● Aanschaffen van een daisyspeler ● Het kind leren omgaan met dyslexie ● Overleg en afstemming met de leerkracht ● Leesmotivatie behouden

<ul style="list-style-type: none"> ● Informatieve teksten behorende bij de leerstof (b.v. 4 keer wijzer) ter voorbereiding mee naar huis geven ● Als in de dyslexie verklaring het gebruik van een daisyspeler aanbevolen wordt, de <u>daisymaterialen bestellen (via IB) en inzetten in de groep.</u> ● Het kind leren omgaan met dyslexie ● Indien co morbiditeit aanmelden bij POVO LWOO (groep 7 en 8) geven 	
--	--

Hoofdstuk 3 Signalering

Welk toets- en onderzoeksbeleid voert de school in verband met dyslexie

In hoofdstuk 2 is al een en ander aangegeven ten aanzien van de globale signaleren van dyslectische kinderen. In dit hoofdstuk staat het toets beleid en het werken met het handelingsplan beschreven.

Toets beleid

De school voert een toets beleid waarbij wordt gestreefd naar een minimum aan toets momenten voor leerlingen die zich normaal of goed ontwikkelen. De school volgt en registreert de lees- en spellingontwikkeling van alle kinderen middels het CITO LOVS leerlingvolgsysteem (CITO spelling, begrijpend lezen, rekenen, DMT en AVI (incidenteel Taaltoets Alle Kinderen), Aarnoutse taaltoets jonge kinderen (CPS) en in groep 3 tevens via de toetsen van Veilig Lereren. Ook de methode gebonden toetsen worden in alle groepen afgenomen.

Bij kinderen met mogelijk dyslexie worden tussentoetsen in oktober en maart afgenomen en geanalyseerd. Deze zijn opgenomen in de SPO toets kalender en in de meetmomenten en interventieperiodes zoals aangegeven door het ECN (bijlage1)

De leesobservaties en de toetsen worden door de groepsleerkracht afgenomen, hierop wordt mede het handelingsplan, zoals opgesteld door het ECN, gebaseerd.

Werken met een handelingsplan

Indien de eerste verschijnselen van mogelijk dyslexie zich bij kinderen voordoen, meestal in de groepen 4 t/m 8, gaat de leerkracht eerst met de beschikbare methodische middelen aan de slag. Het kind krijgt verlengde instructie (scores: lage III, IV en V). Er is overleg met de ouders en er wordt als de verlengde instructie niet voldoende vooruitgang laat zien (herhaalde IV en V scores) een handelingsplan opgesteld (bijlage 3). Hierin wordt beschreven voor welke interventie(s) gekozen wordt om het stagerende lees/ spellings proces weer op gang te brengen.

Afhankelijk van de analyse van de toetsen en de leesfouten zullen de interventies voornamelijk gericht zijn op:

- Opbouwen van de letterkennis
- Decoderen van klankzuivere woorden
- De ontwikkeling van het fonemisch bewustzijn
- Decodeervaardigheden: naast accuratesse, het verbeteren van de klanktekenkoppeling is ook de snelheid waarin de decodeervaardigheden plaats vinden een aandachtspunt. Gericht op spellende of radende lezer of een combinatie daarvan.

- Extra begeleiding in de groep door lettertraining

- Extra auditieve oefeningen
- Extra oefenen met de structuurrijtjes (Speciale leesbegeleiding Kees de Baar)
- Extra oefeningen op de computer
- Voorspellend lezen (spellende lezers)
- Zingend lezen
- Spelletjes van Veilig leren lezen
- Vloeiend lezen (bij spellende lezers)' voor- koor –door' lezen
- Ralfi lezen (vanuit interesse tempo verhogen)
- Connect lezen
- Verbeteren technisch lezen
- Verbeteren leestempo

Het handelingsplan kan dus afhankelijk van het kind starten gedurende een schooljaar. Ook ouders hebben in dit handelingsplan een aandeel t.a.v. de aan te bieden extra oefentijd. Het plan wordt iedere 8 weken geëvalueerd met een tussenmeting en een oudergesprek. Als extra leer en –lees hulp in de groep te weinig resultaat oplevert, wordt het handelingsplan bijgesteld. Na een interventie van 8 weken (groep 3 t/m 5) is er een tussenmeting. De plannen lopen dus 3 keer 8 weken. Voor de groepen 5 t/m 8 mogen de plannen ook twee keer 12 weken, met tussenmeting, lopen.

Indien nodig, gaat het plan mee naar de volgende groep. Op zijn vroegst kan halverwege of aan het eind van groep 4 een eventueel onderzoek uitgevoerd worden (indien er geen sprake is van co morbiditeit) bij de zorgverzekeraar Masterplan dyslexie (ouders kunnen ook zelf een onderzoeksbureau in de arm nemen als zij daar aanleiding toe zien).

Wij vinden het van groot belang dat de diagnose op een handelingsgerichte wijze wordt vormgegeven zodat er een overgang wordt gemaakt naar pedagogisch-didactische handelingsplanning, speciale leer hulp en behandeling. Er wordt gekeken naar: “Wat heeft dit kind nodig?” en “Wat kunnen wij dit kind bieden?”. Indien de school handelingsverlegen is, dan gaat de school over tot nadere diagnostisering.

Naast het werken met een handelingsplan in de groep is het ook nodig dat thuis het plan ondersteund wordt. Wanneer het thuis te belastend is om het huiswerk te begeleiden dan kunnen ouders er voor kiezen om dit aan derden (b.v. een remedial teacher) uit te besteden.

Hoofdstuk 4: Dyslectische kinderen op ODBS Pieterskerkhof.

Als een leerling onderzocht is op dyslexie en tot de 4 % zwaksten van Nederland behoort, zal het voor vergoede behandeling door de zorgverzekering in aanmerking komen. Het kind krijgt dan de behandeling uit de verzekering vergoed. In de groep wordt waar mogelijk aangesloten bij de behandeling. Om de groepsstructuur niet te doorbreken is ons beleid erop gericht dat dit na schooltijd wordt gegeven (zie schoolgids blz 28 en 29). Bij lichtere vormen van dyslexie zal de behandeling niet vergoed worden maar alleen een dyslexie verklaring worden afgegeven. U als ouder geeft een kopie van de verklaring aan school en deze zal gedigitaliseerd opgenomen worden in het leerling dossier van het kind. Indien er geen dyslexie verklaring wordt afgegeven, dan valt de leerling onder taal/ spelling zwakke leerling en zal het ook de verlengde instructie blijven volgen.

Omgaan met het handelingsadvies

ODBS Pieterskerkhof streeft ernaar om met de adviezen uit de dyslexie verklaring rekening te houden en met het kind in kaart te brengen aan welke handelingsadvies het steun heeft; dit wordt weergegeven op een dyslexie paspoort- kaart (bijlage 6). Aan het begin van ieder schooljaar wordt het aangepast aan de nieuwe groep en onderwijsbehoeften van de leerling. Veelal blijft de leerling verlengde instructie volgen voor taal, spelling en lezen.

In het handelingsadvies worden veelal aanbevelingen gedaan ten aanzien van Dispenseren en compenseren. Dispenseren betekent dat de leerling een bepaalde taak niet meer uitoefent: hij wordt er van vrijgesteld. Er zijn technische en niet-technische dispensaties. Niet-technische dispensaties zijn bijvoorbeeld mondelinge overhoringen i.p.v. schriftelijke, niet hardop lezen en vrijstelling geven voor een vreemde taal. Technische dispensaties zijn bijvoorbeeld een computerprogramma of een voorleesapparaat (Daisy-speler) die het lezen en/of schrijven vervangen. De leerling leest/schrijft niet meer mee.

Compenserende maatregelen zijn maatregelen die worden ingezet om de belemmeringen die het zwakke lezen en spellen met zich meebrengen te verminderen. Kenmerkend is dat de leerling de lees-/spellingtaak wél uitvoert. Niet-technische compensaties zijn bijvoorbeeld tijdverlenging, vergrote teksten en aangepaste normering bij proefwerken. Technische compensaties zijn bijvoorbeeld Readingpen en Daisy speler en software (bijv. Sprint-Plus en Kurzweil), die het lezen vergemakkelijken en het schrijven ondersteunen.

Waar mogelijk sluit ODBS Pieterskerkhof aan op de handelingsadviezen vanuit de dyslexieverklaring; dit zal per leerjaar en onderwijsbehoefte van de leerling bekeken worden.

Omgaan met toetsen

ODBS Pieterskerkhof gaat bij het toetsen van dyslectische leerlingen uit van de richtlijnen zoals beschreven in het Handboek toetsen SPO versie 3 (bijlage 1A). Het komt erop neer dat toetsen als rekenen LOVS en woordenschat, waarbij niet de leesvaardigheid wordt getoetst mogen worden voorgelezen. Bij begrijpend lezen mag voorlezen dus niet.

Handboek toetsen SPO versie 3:

“Voor de toetsen Begrijpend lezen is geen gesproken versie beschikbaar. Het is af te raden de toets Begrijpend lezen voor te lezen*. Het doel van deze toetsen is de vorderingen van de leerlingen op een systematische wijze te volgen. De uitslag is van belang voor de leerkracht hoe deze leerling verder te helpen in zijn leesontwikkeling.

Wel is het mogelijk om vanuit diagnostisch perspectief, de toets begrijpend lezen na de schriftelijke afname, alsnog voor te lezen. De uitslag van de schriftelijke versie wordt in het groepsoverzicht opgenomen.

Eventueel mag men er voor kiezen kinderen met ernstige dyslexie die in aanmerking komen voor vergoede behandeling, op dezelfde dag als de toets afname, op een eerder moment de toets alvast te laten lezen. Hier mag niet meer dan een halve dag tussen zitten.

Meer tijd nodig?

De meeste LVS/ CITO -toetsen zijn geen snelheidstoetsen. De tijd die bij dit soort toetsen in de handleiding staat genoemd, is een richttijd. De meeste leerlingen kunnen in die tijd alle, of vrijwel alle opgaven van een toets maken. Bij deze toetsen mag echter altijd meer tijd vrijgemaakt worden voor bijvoorbeeld kinderen met dyslexie. Ook mag de toets voor deze kinderen in stukjes worden opgedeeld. Pas als een toets helemaal is afgerond, kan de toets score worden bepaald. “

Op ODBS Pieterskerkhof is de toets begrijpend luisteren aanwezig om indien nodig het begrip van gesproken taal (voorgelezen tekst) in kaart te brengen. De methode gebonden toetsen van Nieuwsbegrip mogen wel voorgelezen worden waarmee ook inzichtelijk kan worden gemaakt wat de vaardigheden van de leerling zijn.

Cito eindtoetsen

Van de Cito eindtoetsen zal een gesproken versie worden gebruikt voor de leerlingen met een dyslexieverklaring. Ook in de verwijzing naar het vervolgonderwijs wordt hiermee rekening gehouden.

Sociaal- emotionele ontwikkeling

Naast het leerprobleem dat een kind met dyslexie vaak heeft, geeft dit ook op sociaal emotioneel vlak veelal spanningen hierin zijn een aantal factoren van belang om rekening mee te houden. Goede afstemming tussen ouders, leerkracht en leerling is van belang.

Belangrijk voor het gevoel van welbevinden van het kind

1. Ondersteuning vanuit de thuisomgeving
2. Vroegtijdig onderkennen van dyslexie
3. Aandacht voor de talenten van de dyslecticus
4. Positieve zelfwaardering

Risicofactoren

Risicofactoren in de omgeving

1. Acceptatieproblemen door ouders/ leerkrachten
2. Wanneer de eisen van de omgeving onvoldoende passen bij de beperkingen van het kind
3. Onvoldoende mogelijkheden voor de juiste ondersteuning
4. Stress in het gezin

Risicofactoren met betrekking tot kind kenmerken

1. Aandacht stoornis met hyperactiviteit
2. Aanwezigheid van andere specifieke ontwikkelingsstoornissen (taal, geheugen, motoriek)
3. Aangeleerde hulpeloosheid (onvoldoende vertrouwen in eigen resultaten van eigen inspanning)
4. Motivatieproblemen

Risicant probleemgedrag

1. Antisociale gedragsproblemen
2. Autoriteitsproblemen, conflict met ouders en leraren
3. Spijbelen
4. Problematisch gedrag met leeftijdsgenoten

Belangrijk

Geef oprechte complimenten en laat de opdrachten goed aansluiten op de mogelijkheid van de leerling. Beoordeel een geschreven verhaal b.v. op opbouw, inhoud, verzorging en spelling.

Het lezen onder tijdsdruk (bv. bij toetsen) vinden kinderen en zeker dyslectische kinderen vaak lastig. Geef dyslectische kinderen dus voldoende leestijd. Het is belangrijk dat kinderen op hun gemak worden gesteld en dat moeilijke woorden zoals namen van personen met ze worden besproken.

Ouders

Ouders kunnen een belangrijke ondersteunende en/ of stimulerende rol spelen in de begeleiding:

1. Helpen accepteren
2. Op een ontspannen manier extra lezen met het kind
3. Helpen met het huiswerk
4. Op een motiverende manier oefenen met het kind
5. Doen van educatieve spelletjes (zie hiervoor www.programmamatrix.nl)

Materialen op school voor kinderen:

Cito toetsen: Begrijpend luisteren (groep 5 en 6, groep 7 en 8)

Methode Lekker lezen; CD 's met gesproken boeken.

Boek: Ik ben niet bom! Marion van de Coolwijk 2009

Boek: Ik heb dyslexie en ik zal je verstoeld doen staan. Ilonka de Groot 2009

Computer; inzet als tekstverwerker; spellingscontrole

Daisy materialen behorende bij de methodes (te bestellen bij diagnose dyslexie).

Mogelijkheid tot het gebruiken van de app daisyspeler met boeken van het 'makkelijk lezen plein'.

Literatuur.

Dyslectische kinderen leren lezen; Anneke Smits en Tom Braams 2007

Hulpgids dyslexie; Sally Shaywitz 2006

Hulpwaaier Dyslexie, Pica, Marjolein Naaktgeboren en Sonja Prins 2013

Protocol leesproblemen en dyslexie groep 1 en 2, groep 3 groep 4 en groep 5 t/m 8; Hanneke Wentink, Ludo verhoeven, Maud van Drunen vijfde druk 2012.

Nuttige websites

Algemeen

www.masterplandyslexie.nl

www.expertisecentrumnederlands.nl

www.makkelijklezenplein.nl

www.dyslexie-vraagbaak.nl

www.steunpuntdyslexie.nl

www.stichtingdyslexienederland.nl

www.dyslexie.tv

www.kidsplanet.nl

www.netwijs.nl

www.lcowijzer.nl (uitgaven op het gebied van dyslexie)

www.bronnenwijzer.be

www.programmamatrix.nl

Belangenbehartigers

www.balansdigitaal.nl (oudervereniging)

www.dyslexie.nl

www.ictopschool.nl (kennisnet)

www.ictwijs.eu

www.letop.be
www.ikhebdyslexie.nl
www.dyslexie-ict.nl

Leveranciers van software/hardware www.lexima.nl
www.sprintforum.nl
www.kurzweilforum.nl
www.browsealoud.nl
www.opdidaktsupplies.nl (hulpmiddelen bij dyslexie)
www.integra-belgium.be (Claread)
www.owg.nl (Lees je mee)

Gratis software www.bellcraft.com/deskbot
(handleiding deskbot is te downloaden via google)
www.readplease.com
www.woordkasteel.com

Leveranciers digitale boekbestanden www.dedicon-educatief.nl
www.aangepastlezen.nl

Bijlage 1: toets kalenders van SPO 2013 2014 en ECN per groep
Bijlage 2: ECN schema's interventie periodes, stappenplannen, toets kalenders en vaardigheidsmeetmomenten per groep
Bijlage 3: Handelingsplan
Bijlage 4: brief huisarts t.b.v. logopedie
Bijlage 5: dispenserende en compenserende maatregelen
Bijlage 6: voorbeelden dyslexie paspoort- kaart algemeen, groep 4 en groep 8
Bijlage 7: verzuimbeleid onder schooltijd schoolgids blz: 28 en 29
Bijlage 8: Samenvatting Boeken Protocol leesproblemen en dyslexie (2012) groep 4 t/m 8
Bijlage 9: ECN leerling rapporten groep 1 t/m 8
Bijlage 10: ECN Vragenlijst leergeschiedenis lezen en spelling
Bijlage 11: aanbevelingsbrief t.b.v. de verzekering.
Bijlage 12: Schematische weergave protocol (vermoeden van) dyslexie ODBS Pieterskerkhof.

t.b.v. de bijlages zijn de meest recente werkdocumenten te downloaden van de site van ECN, deze materialen worden op school gebruikt.

Schematische weergave protocol (vermoeden van) dyslexie ODBS Pieterskerkhof

Groep 1 t/m 3 Signalen van mogelijke

dyslexie worden waargenomen door de leerkracht:

Herhaalde IV of V scores bij talige toetsen
Cito taal voor kleuters

- CPS toetsen (kleuters en groep 3)
Vanaf midden groep 3
- AVI
- DMT
- Begrijpend lezen
- Woordenschat

Met eventuele combinatie van de observaties

Wat gaat er gebeuren?

De leerkracht informeert de ouders en de IB er

Na overleg met de leerkracht, vragen de ouders

(via de huisarts) een 'voorschotbenadering logopedie' aan (oefenen **auditiële** en fonologische **vaardigheden**).

Voorschotbenadering treedt in werking: school en ouders sluiten aan bij de aanpak van de logopediste (veelal worden auditiële oefeningen meegegeven)

Leerling volgt verlengde instructie talige onderdelen (soms individueel handlingsplan (ihp))

Stagnatie:

Opstellen
Individueel
handlings plan
(ihp) gericht op
leesontwikkeling.
Vroegste
mogelijkheid voor
het starten van
een interventie:
mei groep 3
(interventie
periode 1)

Met de dyslexieverklaring maakt de leerkracht een dyslexie kaart voor de leerling

Groep (eind 3) 4 t/m 8 Signalen van mogelijke dyslexie

worden waargenomen door de leerkracht:

Herhaalde IV of V scores bij talige toetsen

- Signalen uit groep 1 t/m 3
- AVI
- DMT
- Begrijpend lezen

Wat gaat er gebeuren?

Met eventuele combinatie van de observaties van de leerkracht informeert de ouders en de IB er over

intensieve hulp, opstellen individueel handlingsplan (ihp) en stemt dit af. (24 lesweken, 3 keer 8) 3 keer 20 minuten per week extra hulp op school.

Thuis extra lezen (3 keer per week)

Ouders worden geattendeerd op de site van Balans en

Afstemming intensieve

hulp thuis en op school .

ihp

Stappen interventies:

Start meting / toets 1
Interventie periode 1 (8 weken)
Meting / toets 2 Evaluatie 1 (ouders en leerkracht)
Interventie periode 2 (8 weken)
Meting / toets 3 Evaluatie 2 (ouders en leerkracht)
Interventie periode 3 (8 weken)

Diagnose: Lichte dyslexie.

Geen vergoede
behandeling van de
zorgverzekeraar de
leerling volgt verlengde
instructie.

Onderwijsbehoefte
beschrijven door de
leerkracht en Intern
begeleider.

Bij vooruitgang het ihp nog een interventieperiode door laten gaan. Vervolgens afsluiten, de leerling blijft verlengde instructie volgen. Onderwijsbehoefte beschrijven door de leerkracht en Intern begeleider.

Bij stagnatie:

-Ouders gaan alvast contact opnemen met hun verzekering en achterhalen met welke behandelaar deze samenwerkt.

Bij stagnatie: Leerling is resistent voor intensieve hulp; ouders vragen onderzoek aan naar dyslexie (masterplan dyslexie)

Diagnose: Ernstige enkelvoudige dyslexie. Vergoede behandeling; leerling volgt verlengde instructie op school en krijgt extern na schooltijd dyslexiebehandeling.